

Incidentevaluatie van de ongeregeldheden in seizoen 2021-2022

Auditteam Voetbal en Veiligheid

Een analyse naar de aard en omvang van de incidenten tijdens het eerste
deel van het seizoen 2021-2022

Openbaar

14 april 2022

Auditteam Voetbal en Veiligheid

Incidentevaluatie van de ongeregeligheden in seizoen 2021-2022

Een analyse naar de aard en omvang van de incidenten tijdens het eerste deel van het seizoen 2021-2022

Vincent van der Vlies

Tim Kenter

Joris van Berckel

14 april 2022

Inhoudsopgave

1. Inleiding	3
1.1 Aanleiding	3
1.2 Plan van aanpak	3
1.3 Leeswijzer	5
2. Typen incidenten: een kwantitatieve duiding	6
2.1 Inleiding en disclaimer	6
2.2 Aantal incidenten	6
2.3 Aantal stadionverboden	7
2.4 Vergelijking tussen incidenttypen	9
3. Verklaringen voor de incidenten: een kwalitatieve duiding	11
3.1 Inleiding	11
3.2 Algemeen beeld	11
3.3 Gooien van voorwerpen	12
3.4 Vuurwerk	12
3.5 Geweld	12
4. Conclusies, reflectie en aanbevelingen	13
4.1 Conclusies	13
4.2 Reflectie op de uitkomsten en aanpak	14
4.3 Aanbevelingen	15
Bijlage 1. Overzicht incidenten door de jaren heen	16
Bijlage 2. Incidenten begin seizoen 2021-2022 naar incidentsoort	17
Bijlage 3. Overzicht stadionverboden door de jaren heen	18

1. Inleiding

1.1 Aanleiding

Het jaar 2021 kenmerkte zich door toenemend gevoel van onrust als gevolg van overheidsingrepen en reacties op de coronamaatregelen. Tegelijkertijd heeft zich in de eerste helft van het voetbalseizoen 2021-2022 volgens de eerste berichten ook een forse toename in voetbalgeweld voorgedaan. Na een jaar waarin vrijwel alle wedstrijden zonder publiek werden gespeeld, heeft de aanwezigheid van supporters tijdens de seizoenstart voor veel onrustige situaties gezorgd. Bier gooien, antihomospreekkoren, vuurwerkincidenten (met als gevolg het stilleggen van wedstrijden) lijken ten opzichte van vóór de coronapandemie te zijn toegenomen. Verschillende incidenten, waaronder (maar zeker niet beperkt tot) derbywedstrijden (NEC – Vitesse, MVV – Roda JC, Go Ahead Eagles – PEC Zwolle), racistische uitingen tegen Berghuis en een incident voorafgaand aan Feyenoord – Union Berlin, waarbij supporters officials van de Duitse club belaagd hebben, springen hierbij in het oog.

Als gevolg van de verschillende incidenten tijdens het eerste deel van seizoen 2021-2022 werden acties uitgezet door KNVB en clubs, en nam de roep in de maatschappij om maatregelen toe. Ondanks het algemene beeld dat zich daadwerkelijk meer ongeregelheden hebben voorgedaan, is het belangrijk om het eerste gevoel en berichten in de media te valideren en verifiëren. Zijn er inderdaad meer incidenten? Zijn die incidenten heviger of groter dan voorheen? Betekent dit dat na jaren van verbetering in de veiligheid rond stadions er nu een kentering heeft plaatsgevonden?

Tegen deze achtergrond is het Auditteam door de Regiegroep Voetbal en Veiligheid gevraagd een verdiepend fenomeenonderzoek uit te voeren naar de gebeurtenissen tijdens het eerste deel van seizoen 2021-2022. Het doel van dit onderzoek is 1. te kunnen vaststellen of er tijdens het eerste deel van seizoen 2021-2022 daadwerkelijk andere of grotere ongeregelheden zijn geweest rond voetbalwedstrijden in het betaald voetbal, 2. welke verklaringen hiervoor zijn en 3. of het huidige instrumentarium voldoende mogelijkheden biedt om hiermee om te gaan.

1.2 Plan van aanpak

Het Auditteam Voetbal en Veiligheid heeft op basis van de incidenten gedurende het eerste deel van seizoen 2021-2022 zich de volgende onderzoeksvraag gesteld: *'In hoeverre zijn de ongeregelheden rond voetbalwedstrijden in het betaald voetbal in het begin van de competitie 2021-2022 anders, grootser of heftiger dan in de afgelopen jaren, welke verklaringen zijn daarvoor en biedt het huidige instrumentarium voldoende mogelijkheden om hiermee om te gaan?'*

Om deze onderzoeksvraag te beantwoorden, is de volgende aanpak gehanteerd:

Stap 1. Kwantitatief onderzoek: analyse van de wedstrijdcijfers

Om te onderzoeken in hoeverre de ongeregelheden anders/grootser/heftiger waren, hebben wij eerst feitelijk gekeken naar de cijfers van de gebeurtenissen in het eerste deel van seizoen 2021-2022 (in dit geval van 1 juli tot en met medio november 2021) en vergeleken met de jaren voor de coronapandemie. Om dit te onderzoeken hebben wij gebruikgemaakt van de cijfers van het Centraal Informatiepunt Voetbalvandalisme (CIV), een onderdeel van de nationale politie dat dagelijks relevante kennis en informatie vergaart, bundelt, verspreidt, signaleert en analyseert rond openbare orde en veiligheid bij voetbalwedstrijden. De cijfers van dit seizoen zijn verstrekt vanuit het Keten Voorziening Voetbal (KVV) en bieden inzicht (1) bij welke wedstrijden incidenten zijn geweest, (2) in het aantal incidenten per wedstrijd, (3) om welk type incident het gaat (gooien van voorwerpen, vuurwerk, geweld, wapenbezit, etc.) en (4) geven een omschrijving van het incident.

Vervolgens zijn de cijfers vergeleken met de eerdere jaarverslagen van het CIV uit 2016-2017¹, 2017-2018² en 2018-2019³, waarbij de cijfers verdisconteerd zijn naar het aantal incidenten per wedstrijd⁴. Op die manier wordt een vergelijking getrokken met het aantal wedstrijden in het eerste deel van seizoen 2021-2022. Daarnaast is gebruikgemaakt van een uitdraai van het aantal opgelegde stadionverboden vanaf 1 juli tot 21 november 2021 door de KNVB. Deze cijfers bieden inzicht in (1) de wedstrijden waar stadionverboden zijn uitgegeven, (2) hoeveel stadionverboden zijn uitgegeven en (3) voor welk feit het stadionverbod is uitgegeven. Hiermee is een overzicht van de type vergrijpen gemaakt waar de stadionverboden voor zijn opgelegd.

Stap 2. Kwalitatief onderzoek: duiding van de wedstrijdcijfers

Na de kwantitatieve analyse hebben wij een kwalitatieve verdieping van de cijfers gemaakt aan de hand van interviews. Op basis van de inzichten die wij hebben verkregen, spraken wij (in willekeurige volgorde) met het supporterscollectief, de KNVB, de politie (CIV), vertegenwoordigers van de BVO's NAC, Ajax, Vitesse en NEC. Ook is informeel contact geweest met een tweetal andere clubs over hun situatie en is getracht via een aantal clubs een afspraak te maken met supporters. De interviews met die clubs en supporters zijn er niet van gekomen, omdat alle betrokkenen aangaven hier om moverende redenen niet aan mee te kunnen of willen werken. Tot slot hebben wij twee scheidsrechters gesproken die bij stilleggingen betrokken waren, om hun mening te horen over hoe zij de eerste helft van het seizoen hebben ervaren. In totaal hebben wij negen interviews afgenomen en zes verkennende/inventariserende gesprekken gevoerd. Per verdiepend interview zijn specifieke verdiepende vragen geformuleerd over zaken die ons in stap 1 zijn opgevallen en die in onderliggende documenten zijn teruggevonden. Gedurende de verschillende interviews hebben wij gesproken over de uitkomsten van onze eerste analyse, de nieuwe aanwas van supporters, of de incidenten heftiger zijn dan voorgaande jaren, waar dit door veroorzaakt is, etc.

De belangrijkste bevindingen uit de verdiepende interviews werden in korte interviewverslagen beschreven. Na afloop van alle interviews is ook een korte memo gemaakt met inzichten uit de eerste fasen en wat ons hierbij is opgevallen. Deze memo is gedeeld met de Regiegroep Voetbal en Veiligheid.

Stap 3. Analyseren overeenkomsten en verschillen: de eindrapportage

Vervolgens zijn in stap 3 de uitkomsten van het kwantitatieve en kwalitatieve deel van dit onderzoek samengebracht. De analyse en uitkomsten zijn uiteindelijk in dit overkoepelende rapport opgenomen.

Het doel van dit rapport is om aan te geven wat de uitkomsten zijn van dit onderzoek en welke overkoepelende conclusies en aanbevelingen er zijn ten aanzien van de hoofdvraag.

¹ Jaarverslag 2016-2017, Centraal Informatiepunt Voetbalvandalisme (CIV)

https://www.politie.nl/binaries/content/assets/politie/nieuws/2017/07-rt/jaarverslag-civ_1617.pdf

² Jaarverslag 2017-2018, Centraal Informatiepunt Voetbalvandalisme (CIV)

<https://www.politie.nl/binaries/content/assets/politie/nieuws/2018/07-rt/18232-181005-def-civ-voetbal-jaarverslag-2018-di.pdf>

³ Jaarverslag 2018-2019, Centraal Informatiepunt Voetbalvandalisme (CIV)

<https://www.politie.nl/binaries/content/assets/politie/onderwerpen/jaarverantwoording/2019/civ-voetbal-jaarverslag-2019.pdf>

⁴ Hierbij hadden wij te maken met het vergelijken van cijfers uit verschillende registratiesystemen. Daar komen verschillende uitdagingen bij kijken die wij in hoofdstuk 2 uitgebreider zullen adresseren.

1.3 Leeswijzer

In de volgende hoofdstukken behandelen wij als eerste het deel van de onderzoeksvraag die betrekking heeft op het anders/grootser/heftiger deel van de centrale vraag. Dit doen wij met name vanuit het kwantitatieve deel van het onderzoek. In dit gedeelte van het onderzoek is er gekeken naar het aantal incidenten en stadionverboden. Beide worden behandeld aan de hand van de typologie van de incidenten. Vervolgens wordt in hoofdstuk 3 gezocht naar de verklaringen voor de bevindingen uit hoofdstuk 2 aan de hand van het kwalitatief onderzoek. Er zal in hoofdstuk 4 afgesloten worden met conclusies en aanbevelingen naar aanleiding van dit onderzoek, inclusief een antwoord op de vraag over de mogelijkheden vanuit het huidige instrumentarium. Bij vragen over de uitkomsten kan contact opgenomen worden met Vincent van der Vlies, projectleider namens het Auditteam Voetbal en Veiligheid, via v.vandervlies@berenschot.nl of 06-55 36 48 31.

2. Typen incidenten: een kwantitatieve duiding

2.1 Inleiding en disclaimer

In dit hoofdstuk worden de resultaten van het kwantitatieve onderzoek besproken. Deze analyse is verdeeld over enerzijds een analyse van het aantal incidenten en anderzijds een analyse van het aantal stadionverboden. Zoals aangegeven in de inleiding hebben wij de incidenten van de afgelopen jaren naar categorie op een rij gezet⁵ en met elkaar vergeleken. Om uitspraken te doen over de hoeveelheid incidenten en de verschillende incidenttypen, is het goed om te beseffen dat een zuivere analyse tussen de verschillende seizoenen ernstig bemoeilijkt wordt door twee factoren. Ten eerste is, op het moment van het onderzoek, het seizoen 2021-2022 niet volledig gespeeld. Om de seizoenen en het aantal incidenten toch met elkaar te vergelijken hebben wij naar het gemiddeld aantal incidenten per wedstrijd (per seizoen en per incidenttype) gekeken in plaats van naar het totaal. Ten tweede is het oude registratiesysteem VVS vorig seizoen vervangen door KVV. De overgang naar KVV heeft geleid tot een trendbreuk in de registratiemethode van incidenten. Zo kan de aard en omvang van incidenten geclassificeerd worden, kunnen per wedstrijd meerdere registraties gemaakt worden van vergelijkbare incidenten en zijn de incidentcategorieën soms gewijzigd. In VVS kon elke melding maar één keer gedaan worden, in KVV kan dat onbepaald. Ter indicatie: een fakkel bij een wedstrijd woog in VVS even zwaar in de telling mee als bijvoorbeeld twintig fakkels. Nu kunnen al deze twintig incidenten geregistreerd worden. Het is mogelijk dat in het nieuwe KVV een *groter* aantal incidenten geregistreerd wordt, simpelweg omdat die mogelijkheid er is.

Disclaimer

Vandaar dat wij de volgende disclaimer sterk willen benadrukken, namelijk dat door deze trendbreuk de vergelijking *tussen* de seizoenen met eerdere feitelijke informatie eigenlijk niet zuiver te maken is. Tegelijkertijd is dit het beste wat we op dit moment aan cijfers hebben voor het maken van een vergelijking tussen de seizoenen, maar moet dit gezien worden als een indicatie en niet als een absoluut gegeven.

2.2 Aantal incidenten

Na deze disclaimer gemaakt te hebben, komt uit de vergelijking het volgende algemene beeld naar voren:

- Allereerst blijkt het **gemiddeld aantal incidenten per wedstrijd vergelijkbaar** met het aantal incidenten per wedstrijd in de jaren ervoor, namelijk gemiddeld 0,96 incidenten per wedstrijd tegen 0,94 of 0,95 in de jaren ervoor. Er kan dus gesteld worden dat het aantal incidenten per wedstrijd vergelijkbaar lijkt te zijn met voorgaande seizoenen, ondanks dat in KVV de verwachting zou zijn dat een groter aantal incidenten geregistreerd wordt. Daarom zien wij dit als een sterke indicator dat het aantal incidenten vergelijkbaar is met wat verwacht mag worden bij een regulier seizoen.
- Tijdens **Europese wedstrijden zijn er veel meer incidenten**, namelijk gemiddeld 2,37 per wedstrijd. Met name de vuurwerkincidenten en geweldsincidenten zijn een stuk dominanter dan bij de andere competities. Dit jaar zijn vergeleken met andere jaren ook meer Europese wedstrijden, omdat er relatief veel clubs actief zijn in Europa. Hierdoor is in absolute zin het aantal incidenten hier hoger.
- Het aantal incidenten per wedstrijd is in de Eredivisie 1,04 en in de Keukenkampioen Divisie (KKD) 0,72. Het aantal incidenten (absoluut gezien) is ongeveer gelijk (110 om 104). Echter, er zijn in de KKD veel meer wedstrijden gespeeld.
- **Vuurwerkgerelateerde incidenten kwamen het meeste voor** in de periode tot en met 14 november. Toch is dit in verhouding juist **minder** dan de jaren ervoor (32-36% van het totaal tegen 27% in dit seizoen). Mogelijk is een verklaring dat de cijfers van vuurwerk in het huidige seizoen over het begin van het seizoen gaan, waar

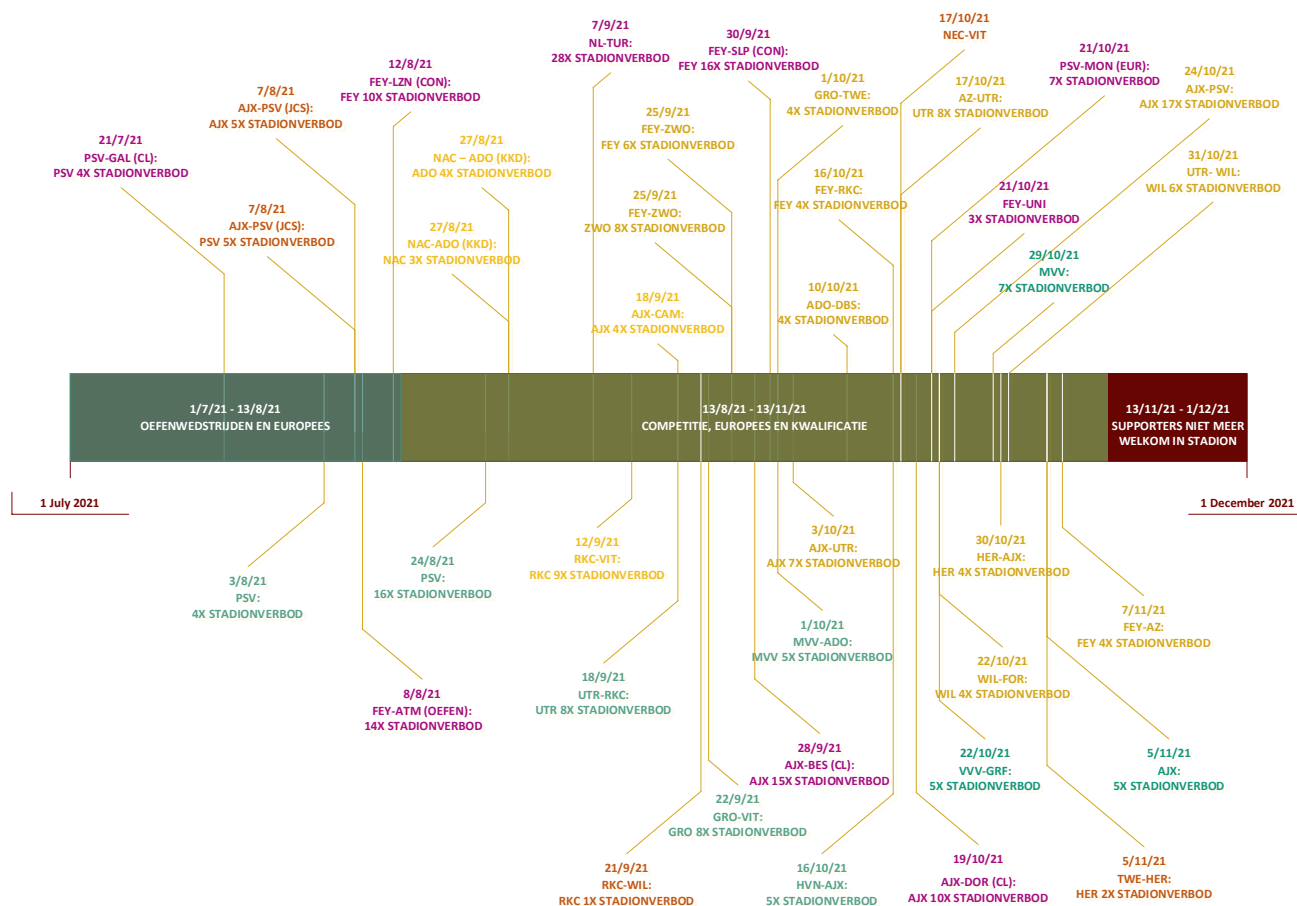
⁵ Een totaaloverzicht van de incidenten zijn opgenomen in Bijlage 1 en Bijlage 2.

de belangrijkste wedstrijden vaker aan het eind van het seizoen zijn. Hier kan op dit moment nog geen uitsluitsel over worden gegeven.

- Daarnaast lijkt het dat **gooien van voorwerpen als incident iets minder** voorkomt dit seizoen (voorheen in VVS heette dit 'bekogeling'). Dit is interessant omdat uit gesprekken met betrokkenen lijkt alsof gooien van voorwerpen (biertglazen, aanstekers) vaker voorkomt dan voorheen. Een mogelijke verklaring is dat in een aantal gevallen de clubs de huisregels registreren en niet de politie, waardoor deze incidenten alleen in het politiebestand (dat voor dit onderzoek gebruikt is) zijn gekomen als het een ernstiger incident was dat als overtreding geregistreerd is. Dit kan het verschil tussen registratie en perceptie verklaren.
- Gooien van voorwerpen wordt in de KKD procentueel twee keer zo veel geregistreerd als in de Eredivisie en bij Europese wedstrijden.

2.3 Aantal stadionverboden

De stadionverboden⁶ die zijn uitgereikt in het eerste deel van 2021/2022 hebben wij hieronder gevisualiseerd per wedstrijd met *meer dan drie stadionverboden*. Uitzondering hierop zijn een aantal derby's die wij toch hebben toegevoegd, omdat dit vaak wedstrijden zijn onder meer spanning. De derby NEC – Vitesse staat hier nog niet in, omdat het aantal stadionverboden voor deze wedstrijd nog niet bekend is op het moment van schrijven.

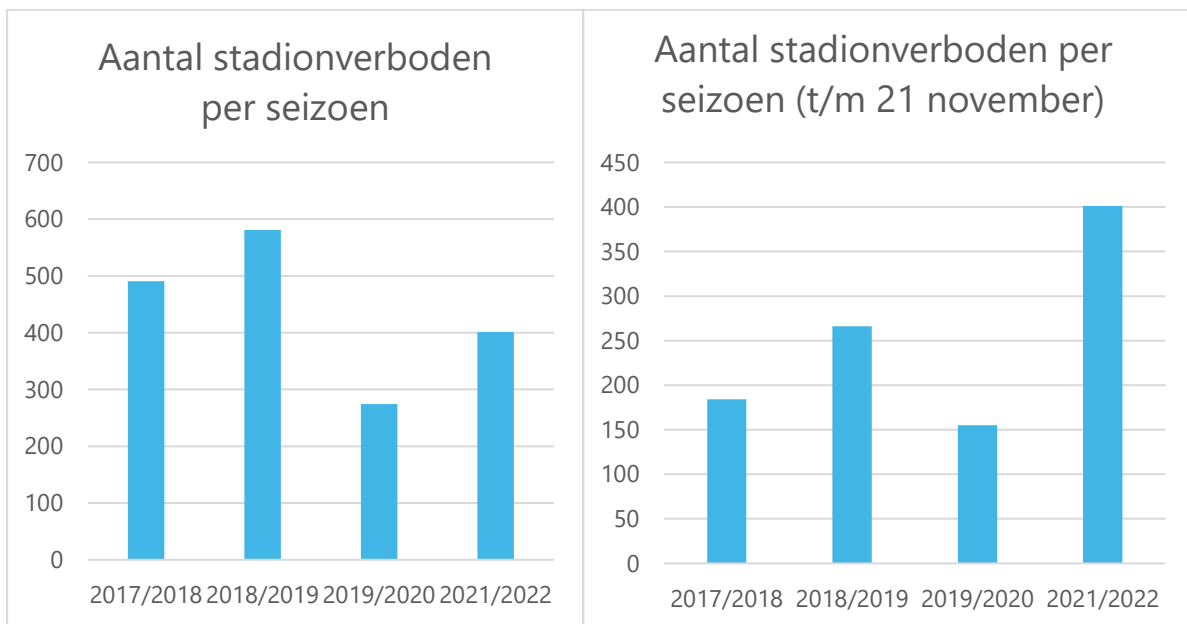

Figuur 1. Chronologisch overzicht van stadionverboden van 1 juli-1 december 2021

Toelichting kleuren. Geel: meer dan drie stadionverboden uitgegeven; bruin: derbywedstrijden; paars: Europese wedstrijden; groen: wel stadionverboden gemeld (volgens KNVB), wedstrijd niet in KVV gemeld

⁶ Een totaaloverzicht van het aantal stadionverboden is opgenomen in Bijlage 3

Allereerst hebben wij gekeken naar het aantal stadionverboden dat is uitgedeeld in de verschillende seizoenen. Dit geeft niet per se het aantal incidenten weer, maar kan een goede indicator zijn voor de hevigheid van incidenten of hoe stevig is opgetreden. Voor de context is het daarom ook interessant om te begrijpen hoeveel stadionverboden er dit seizoen zijn geweest. Hieruit blijkt dat er **veel meer stadionverboden zijn uitgereikt** dit seizoen tot en met 21 november dan in andere seizoenen. Tot en met 21 november waren dit er 401, terwijl dit er in de seizoenen 2017/2018, 2018/2019 en 2019/2020 gemiddeld 201,7 waren⁷. Dit jaar zijn er dus tot medio november al ongeveer twee keer zoveel stadionverboden als gemiddeld gegeven. Onderstaand zijn twee grafieken weergegeven waarin de stadionverboden per seizoen worden vergeleken om meer context te geven aan de hoeveelheid uitgedeelde stadionverboden.

Figuur 2. Aantal stadionverboden per seizoen (links) en tot en met 21 november per seizoen (rechts)

Verder hebben wij geconstateerd dat:

- Van de 401 stadionverboden waren er 12,5% gelinkt aan **aanbieden/verkoop van toegangskaarten**. Alleen in 2018/2019 kwam dit percentage (8,4%) in de buurt, maar in absolute aantallen is dat verschil nog groter. Dit is vrij stevig, maar verklaart niet het grote verschil ten opzichte van eerdere seizoenen. Er zijn ondanks dit vergrijp alsnog aanzienlijk meer stadionverboden gegeven dan in andere jaren.
- Het aantal stadionverboden voor het voorhanden hebben/afsteken van **vuurwerk** is dit jaar 8,7%. Dit terwijl deze categorie in de eerdere seizoenen juist het incident was waar de meeste stadionverboden voor werden gegeven, gemiddeld 28,6% per seizoen. Dit komt overeen met de relatief iets afnemende dominantie van de geregistreerde vuurwerkincidenten. Er zijn dus twee indicatoren dat er minder problemen rond vuurwerk waren in het begin van dit seizoen⁸: minder incidentmeldingen én minder stadionverboden.

⁷ Hier moet bij opgemerkt worden dat seizoen 2019-2020 vanwege het stilleggen door corona geen compleet seizoen was, waardoor in absolute zin een lager aantal stadionverboden is uitgereikt. Seizoen 2020-2021 is vanwege de vele wedstrijden zonder publiek daarom helemaal buiten beschouwing gelaten.

⁸ NB Wij hebben het hier over de wedstrijden waarbij publiek aanwezig was. De wedstrijden zonder publiek waar met enige regelmaat supporters van buiten het stadion met vuurwerk binnendrongen, vallen buiten de scope van het verzoek van de Regiegroep en dit onderzoek.

- Het aantal stadionverboden dat gegeven is voor het **gooien van voorwerpen** is omhooggegaan. Mogelijk wordt dit verklaard door het biergooien op de velden/spelers van afgelopen tijd. Het is met 22,2% de meest dominante incidentensoort waar stadionverboden voor zijn gegeven in 2021/2022. Dit terwijl het in eerdere seizoenen tussen de 10% en 15% schommelde.
- Het aantal stadionverboden dat gegeven is voor **openlijke geweldpleging** is ook omhooggegaan naar 11,2%. Dit terwijl het gemiddeld in de eerdere seizoenen om 6,4% van de stadionverboden ging.
- Ook voor **veldbetreding** zijn meer stadionverboden gegeven. Dit is een stuk hoger, maar dat komt het meeste voort uit de wedstrijd van het Nederlands elftal tegen Montenegro op 4 september 2021, het ging toen in totaal om 18 stadionverboden.

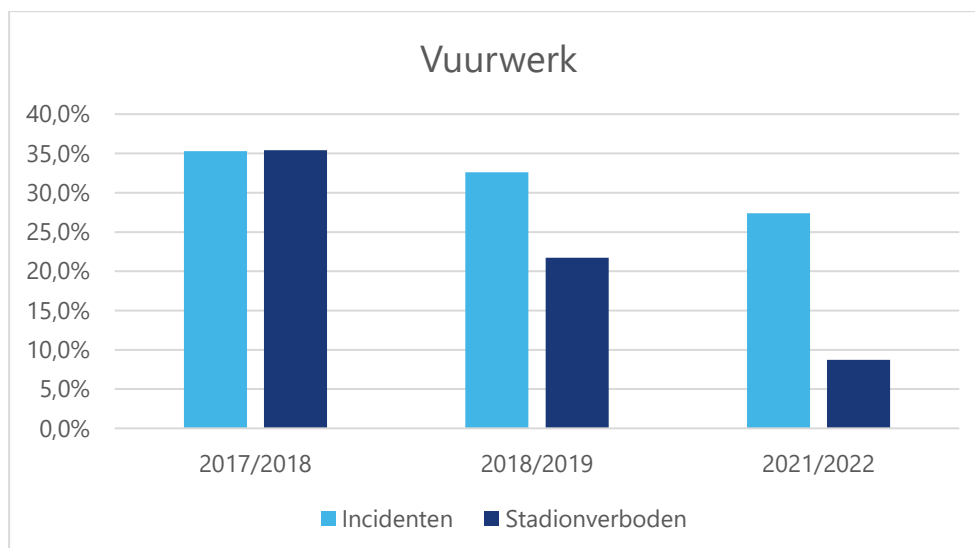
Het aantal stadionverboden ligt beduidend hoger dan wat je normaalgesproken zou mogen verwachten. Deels wordt dit verklaard door het hoge aantal veldbetredingen bij het Nederlands elftal en door straffen voor het illegaal doorverkoop van kaarten. Dan nog is het aantal stadionverboden beduidend hoger. Voor een groot deel wordt dit verklaard door het hoge percentage stadionverboden voor gooien van voorwerpen (tot en met november al meer dan verdubbeld ten opzichte van seizoen 2017-2018 bijvoorbeeld). De toename van het aantal stadionverboden laat vooral ook zien dat bij een gerede pakkans er ook mogelijkheden zijn om straffen uit te delen in relatie tot de gepleegde vergrijpen.

2.4 Vergelijking tussen incidenttypen

Door van enkele veelvoorkomende incidentensoorten de stadionverboden en incidenten naast elkaar te zetten, is het mogelijk om aan te geven of incidenten relatief veel of weinig voorgekomen zijn en of deze relatief veel of weinig opgevolgd zijn door stadionverboden. Dit zegt ons ook iets of incidenten anders of ernstiger waren dan in voorgaande jaren. Wij hebben de gegevens over de drie seizoenen met elkaar vergeleken, namelijk 2017/2018, 2018/2019 en het huidige seizoen, 2021/2022.

2.4.1 Vuurwerk

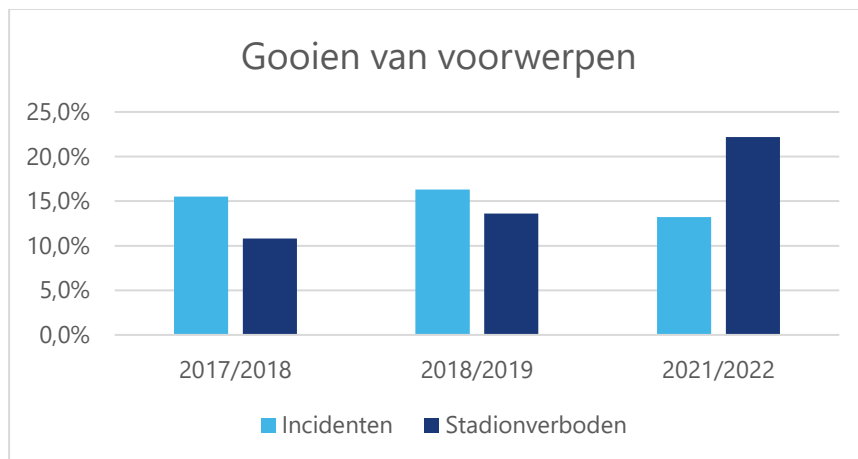
In andere jaren komen incidenten met vuurwerk relatief vaker voor, dit seizoen lijkt dat relatief minder. Het percentage stadionverboden neemt meer af dan het percentage incidenten. Dit jaar zijn er met name minder stadionverboden uitgedeeld in verhouding met het aantal incidenten.

Figuur 3. Percentage van het aantal vuurwerkincidenten, afgezet tegen het percentage stadionverboden

2.4.2 Gooien van voorwerpen

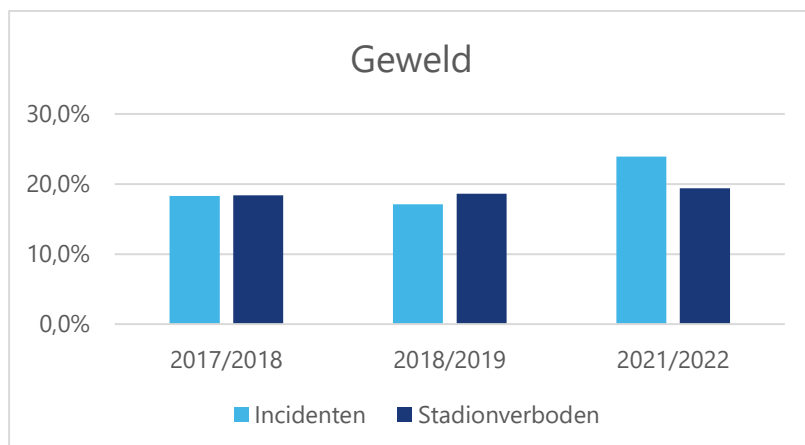
In het afgelopen jaar werden er relatief meer stadionverboden uitgedeeld voor het gooien van voorwerpen. Het percentage van het aantal incidenten schommelt iets, maar het lijkt afgelopen jaar iets lager (13,2% van het geheel tegen 15,5% en 16,3% in respectievelijk 2017/2018 en 2018/2019). Relatief gezien worden er dus steeds meer stadionverboden uitgedeeld ten opzichte van het aantal incidenten. De pakkans bij het gooien van voorwerpen lijkt daarmee groter, of er zijn per incident meer mensen die betrokken zijn en herkend kunnen worden. De herkenning kan verklaard worden doordat (in tegenstelling tot vuurwerk afsteken) dit incident vaak niet met voorbedachten rade, maar 'in the heat of the moment' gebeurt.

Figuur 4. Percentage gooi-incidenten afgezet tegen het percentage stadionverboden

2.4.3 Geweld

Geweld is, vergelijkbaar met het gooien van voorwerpen, met de overgang van VVS naar KVV in een andere categorie terechtgekomen. Om deze incidenttypen indicatief te vergelijken met elkaar, hebben wij drie categorieën uit VVS (vechtpartij, mishandeling en bedreiging) en twee categorieën uit KVV (geweld/belediging tegen bevoegd gezag' en 'geweld tegen anderen') gezamenlijk cumulatief tegenover elkaar afgezet, en samengevoegd in de overkoepelende categorie geweld. Hieruit blijkt dat het percentage geweldsincidenten van het totaal aantal incidenten lijkt toe te nemen van ongeveer 18% van het geheel tot 24%. Het aandeel van stadionverboden neemt licht toe, maar minder stevig dan het aandeel genoteerde incidenten.

Figuur 5. Percentage geweldsincidenten afgezet tegen het percentage stadionverboden

3. Verklaringen voor de incidenten: een kwalitatieve duiding

3.1 Inleiding

In de interviews hebben wij ons steeds gericht op de vraag wat de respondenten voor beeld hadden bij het verloop van het eerste deel van het seizoen, of zij vonden dat de incidenten anders, grootser of heftiger waren, maar vooral ook welke verklaringen zij zagen voor eventueel gedrag in en om de stadions. In dit hoofdstuk geven wij de hoofdlijnen van de uitkomsten uit de interviews weer aan de hand van een algemeen beeld en specifiek voor een aantal deelthema's, namelijk vuurwerk, geweld en gooien van voorwerpen.

3.2 Algemeen beeld

Alle respondenten lijken hetzelfde beeld te hebben van de start van het seizoen als iets waar vooral euforie heerste. Twee respondenten gaven onafhankelijk van elkaar dezelfde metafoor van supporters als 'jonge koeien in de wei' aan voor het feit dat er weer publiek mocht zijn. Doordat er zoveel wedstrijden zonder publiek waren geweest in combinatie met alles wat dicht was vanwege corona, waren de supporters vooral blij met het feit dat er weer wedstrijden met publiek mochten zijn. Alcoholconsumptie was vaak groter in het stadion dan normaal. Twee clubs gaven bijvoorbeeld aan dat zij veel meer bieromzet hadden, omdat andere horeca dicht was.

Daarnaast hadden de respondenten ook niet het beeld dat er heel veel bijzonders aan de hand was, een enkeling noemde de start van het seizoen zelfs saai. Wel was er een aantal uitzonderlijke signaalincidenten; denk hierbij aan enkele stilleggingen van wedstrijden, incidenten bij een aantal derby's (waarbij MVV – Roda JC, NEC – Vitesse met de rellen na afloop en het instorten van de tribune veel aandacht hebben gekregen) en incidenten rond aanhangers van Feyenoord. Dit waren sterke beeldbepalers. In dat opzicht wordt de rol van de media in het uitvergroten van sommige incidenten vaak genoemd als aanjager van gedrag (zie ook 'gooien van voorwerpen' in paragraaf 3.2).

Verder zijn veel van de stadionverboden terechtgekomen bij jonge mannen die nog niet eerder in beeld zijn geweest bij incidenten. Dit komt voor de ene respondent doordat 'de apenrots leeg is en je omhoog kunt klimmen', de ander geeft aan dat 'verveling' een verklaring is. Vooral wordt benoemd dat deze relschoppers enerzijds incidentele relschoppers zijn die zijn 'komen aanwaaien' uit verveling en anderzijds dat dit een groep is die anderhalf tot twee jaar niet in beeld is geweest, omdat zij niet naar wedstrijden konden gaan en zich nu pas een plek in de pikorde kunnen aanmeten. Hiermee vormen zij veelal een first offender groep, hoewel een deel ook bekend lijkt te zijn vanuit andere overlast gevende groepen (bijvoorbeeld overlast gevend in binnenstedelijk gebied). Deze groep wordt vaak ook niet erkend of gewaardeerd door oude harde kernen.

Door enerzijds veel actieve Nederlandse clubs in Europese competities en anderzijds de goede prestaties in Europees verband, zijn er dit seizoen meer Europese wedstrijden geweest. Deze wedstrijden worden gekenmerkt door meer vuurwerk- en geweldsincidenten. Dit valt deels te verklaren uit het feit dat niet elke club veel ervaring heeft met Europees voetbal en het voor supporters daardoor een interessant podium is om zich te laten zien.

Tot slot zijn enkele derby's of beladen wedstrijden gespeeld die een aantal jaar niet mogelijk waren, zoals NEC – Vitesse⁹ en PEC Zwolle – Go Ahead Eagles (Cambuur – Heerenveen was toen nog niet gespeeld). Daarnaast waren ook nog andere derby's die normaal doorgang vonden, zoals MVV – Roda JC en waar het Auditteam al twee keer eerder in actie gekomen is¹⁰. Deze derby's zijn jaren niet gespeeld en gingen altijd al gepaard met spanningen.

⁹ Wij hebben deze wedstrijden niet afzonderlijk geëvalueerd, maar hebben ook geen aanwijzingen dat deze wedstrijden niet goed voorbereid zijn geweest.

¹⁰ De tweemeting bij MVV in 2018 is hier een voorbeeld van, evenals een beknopt incidentonderzoek begin 2020 bij Roda JC. Beide zijn gepubliceerd op de site met [publicaties](#) van het Auditteam.

Daarbij werd ook genoemd dat de spanningen nog extra oplopen als er voorafgaand aan de derby een interlandweek plaatsvindt, waardoor de supportersgroepen van beide clubs langer toelevan naar de wedstrijd (in het geval van NEC – Vitesse). Dit is natuurlijk geenszins bedoeld als goedpraten van incidenten rond deze wedstrijden. Het beeld is dat er tijdens deze derby's zich ernstige incidenten hebben voorgedaan, waarbij er confrontaties tussen verschillende supportergroepen zijn geweest.

3.3 Gooien van voorwerpen

Er zijn dit jaar meer stadionverboden gegeven voor het gooien van voorwerpen dan normaal, terwijl het percentage van het aantal incidenten iets omlaaggegaan is. De pakkans bij gooien van voorwerpen lijkt daarmee groot, of er zijn per incident meer mensen die betrokken zijn en herkend kunnen worden. Het type voorwerpen dat gegooid wordt blijkt met name bekers bier te zijn.

In interviews die wij met betrokkenen gehad hebben komt dit incidenttype ook naar voren als een typisch 'heat of the moment' incident: iemand reageert in een opwelling op iets wat tijdens de wedstrijd gebeurt (of er na) en gooit iets terwijl hij goed herkenbaar op camera staat. De pakkans hierop is dus groot. Veel van de gepakte gooiers bleken first offenders te zijn die vaak ook aangaven niet te weten dat je niets mocht gooien (wij hebben niet kunnen controleren of dergelijke statements door supporters daadwerkelijk gemeend waren).

Daarnaast wordt vooral genoemd dat het gooien van bier en voorwerpen ook als kopieergedrag moet worden gezien. Biergooien is geen nieuw fenomeen natuurlijk, maar nadat de wedstrijd FC Utrecht - RKC werd stilgelegd, is het aannemelijk dat andere supportergroepen dit gekopieerd hebben, omdat met het stilleggen ook een vorm van invloed kan worden uitgeoefend op het verloop van de wedstrijd. Dit kan versterkt zijn doordat in de media veel (negatieve) berichtgeving was rond het stilleggen.

3.4 Vuurwerk

Dit seizoen wordt voor vuurwerk relatief minder dan in andere jaren stadionverboden gegeven. Een mogelijke verklaring is dat vuurwerk moeilijk te onderzoeken is door politie/KNVB, omdat de daders een betere voorbereiding plegen. Ze dragen bijvoorbeeld vaker bivakmutsen of onherkenbare kleding en zijn daardoor minder herkenbaar. In interviews wordt echter aangegeven dat dat niet iets is van dit seizoen, maar al een paar jaar speelt en dat de verklaring veel eenvoudiger lijkt, namelijk dat er daadwerkelijk minder vuurwerk bij wedstrijden is afgestoken dan normaal. Dit staat natuurlijk los van eventuele grote incidenten, zoals bij Vitesse – FC Utrecht het geval was en bij Europese wedstrijden.

3.5 Geweld

Wat betreft geweld in de stadions lijkt dit vaker voor te komen dan voorheen. Het aantal incidentmeldingen is hoger, evenals het aantal stadionverboden. Hier is geen directe een-op-eenverklaring voor te geven, hoewel meerdere respondenten aangeven dat zij meer opstootjes en vechtpartijen zien tussen supporters onderling in de vakken. De verklaring die hiervoor gegeven wordt zit in alcohol- of drugsgebruik, maar vooral door 'de korte lontjes'. De pakkans hierop kan groter zijn, doordat dit ook meer 'heat of the moment' incidenten zijn, wat het aantal stadionverboden kan verklaren. Ook is er een aantal grotere incidenten geweest die het algemene beeld en onbehagen bepaald kunnen hebben rond geweld, zoals een uitbraak bij AZ – FC Utrecht, MVV – Roda JC, NEC – Vitesse en Heracles – Ajax. Er zijn door de respondenten echter verder geen verklaringen of signalen dat geweld zich meer manifesteert in de stadions.

4. Conclusies, reflectie en aanbevelingen

4.1 Conclusies

Dit onderzoek richt zich op de incidenten tijdens het eerste deel van seizoen 2021-2022. De volgende onderzoeksvraag staat centraal: *'In hoeverre zijn de ongeregelheden rond voetbalwedstrijden in het betaald voetbal in het begin van de competitie 2021-2022 anders, grootser of heftiger dan in de afgelopen jaren, welke verklaringen zijn daarvoor en biedt het huidige instrumentarium voldoende mogelijkheden om hiermee om te gaan?'.* Op basis van een kwantitatief en kwalitatief onderzoek ('mixed methods') zijn wij tot een drietal belangrijke inzichten gekomen.

Conclusie 1. Er is geen toename in het gemiddeld aantal incidenten, wel waren er meer stadionverboden.

Ondanks het maatschappelijke beeld dat zich gedurende het eerste deel van seizoen 2021-2022 een forse stijging van voetbalgeweld heeft voorgedaan, zien wij gemiddeld genomen geen toename in het totaal aantal incidenten. Het aantal incidenten per wedstrijd is vergelijkbaar met eerdere seizoenen (0,96 ten opzichte van 0,95 en 0,94 incidenten per wedstrijd). Wij zien wel een toename in het aantal stadionverboden. Dit wordt niet alleen verklaard door specifieke incidenten (rond het Nederlands elftal) of verboden (illegaal doorverkopen van kaarten), maar ook door een hoge pakkans voor bepaalde incidenten, vooral het gooien van voorwerpen.

Daarbij valt op dat er een *stijging* is geweest in het aantal geweldsincidenten (van 18% naar 24%), terwijl het aantal vuurwerkincidenten in verhouding is *afgenomen*. Ook lijkt het aantal gooi-incidenten dit seizoen *lager* dan voorgaande jaren (13,2% van het geheel tegen 15,5% en 16,3% in respectievelijk 2017/2018 en 2018/2019), maar is hier juist in de interviews en in de beleving veel aandacht voor geweest.

Conclusie 2. Enkele heftige incidenten lijken voor een groot deel het beeld te hebben bepaald over hoe het begin van het seizoen verlopen is.

Tijdens het eerste deel van seizoen 2021-2022 hebben zich enkele heftige incidenten voorgedaan. Een deel van deze incidenten heeft gediend als signaalfunctie, waaronder de wedstrijden die zijn stilgelegd vanwege het gooien van voorwerpen. Deze incidenten werden uitvergroot in de media, maar hebben mogelijk ook imitatiegedrag in de hand gewerkt. Tegelijkertijd waren er ook incidenten, zoals bij MVV – Roda JC en NEC – Vitesse, die veel heftiger waren met beeldbepalende inzet van de ME (in het stadion nota bene), grootse rellen en zelfs een ingestorte tribune. Deze grootsere en heftigere incidenten kunnen veelal gekoppeld worden aan derby's, maar zeker niet in alle gevallen. Behalve de toegenomen pakkans is de heftigheid van de incidenten een eventuele verklaring voor het toegenomen aantal stadionverboden, waarbij in verschillende gevallen de toegenomen alcoholconsumptie in stadions een rol kan hebben gespeeld.

Conclusie 3. Er zijn geen aanwijzingen dat het huidige instrumentarium onvoldoende mogelijkheden biedt om kwaadwillenden op te sporen en te straffen.

De toename in het aantal stadionverboden toont aan dat er genoeg mogelijkheden zijn om straffen uit te delen aan supporters die zich misdragen. Daarnaast zijn andere misdrijvingen onderdeel van het reguliere strafrecht en kunnen verdachten berecht worden. Tot slot lijkt de pakkans voor overtredingen als het gebruiken van geweld en het gooien van voorwerpen relatief hoog te liggen. Daarom zien wij op dit moment geen aanwijzingen dat de huidige instrumenten onvoldoende zouden werken.

Afgelopen periode heeft vooral aangetoond dat er beperkt zicht is geweest op nieuwe aanwas van supporters. Dit is logisch verklaarbaar vanuit het feit dat er (te) weinig wedstrijden zijn geweest om deze groepen in beeld te krijgen en te houden. Tegelijkertijd is het ontzettend belangrijk dat deze groepen in beeld zijn en blijven om te kunnen anticiperen op eventuele nieuwe generaties kwaadwillenden.

Nu de wedstrijden weer met publiek worden gespeeld, zijn die mogelijkheden er weer en is het noodzakelijk de nieuwe aanwas via de persoonsgerichte aanpak te behoeden voor verkeerde stappen. Overigens zien wij ook dat bij een groot deel van de grotere incidenten mensen buiten de stadions zijn opgepakt. Het is onduidelijk of dit publiek bij de wedstrijd aanwezig was of alleen uit was op eventuele rellen. De factor 'verveling' of 'ramptoerisme' kan daarmee niet uitgesloten worden, noch dat deze mensen onder normale omstandigheden naar de club zouden zijn gekomen¹¹. Omdat wij geen inzicht hebben kunnen krijgen in wie er zijn opgepakt en wat hun motivatie was, hebben wij dit niet kunnen toetsen.

4.2 Reflectie op de uitkomsten en aanpak

Wij willen drie nadere discussiepunten meegeven aan de lezer die van belang zijn om onze eigen overwegingen rond dit onderzoek goed te begrijpen.

1. Verklaringen voor de verschuivingen van de incidenten zijn diffuus en lastig te controleren. Wij moeten het vaak doen met informatie uit de tweede hand en niet van de daders zelf. Hiervoor zijn diverse redenen aan te dragen variërend van privacyredenen, gevoelige relaties tussen club en supporters tot omerta. Dat maakt dat wij het binnen de scope en timeframe doen met getuigenissen van mensen die betrokken waren bij en niet veroorzaker waren van incidenten. Dus hoezeer wij ook wél in de sociologie geïnteresseerd waren, konden wij deze niet doorgronden om de verklaringen voor gedrag sluitend te maken en presenteren wij deze met een zekere mate van voorzichtigheid.
2. Een onderzoek zoals hier gepresenteerd kan nooit volledig losgezien worden van perceptie en actualiteit. Wij hebben gemerkt in tussentijdse terugkoppelingen en discussies dat de perceptie van het eerste deel van het seizoen niet altijd rijmt met het gepresenteerde beeld (bijvoorbeeld dat het aantal incidenten vergelijkbaar is). Wij begrijpen dit, omdat ook hier de media-aandacht voor deze incidenten groot was. Bovendien heeft dit onderzoek zich gericht op de wedstrijden van grofweg juli 2021 tot en met half november 2021. Er zijn daarna nog heel veel verschillende gebeurtenissen geweest die de aandacht hebben getrokken, zoals de wedstrijden zonder publiek waar mensen met vuurwerk in de stadions ingebroken zijn of incidenten die zich nu weer manifesteren met het aanwezige publiek. Ook deze incidenten worden in de perceptie meegenomen.
3. Een laatste verklaring waar in dit onderzoek nog geen aandacht voor is geweest, is de mogelijkheid dat door corona daadkrachtiger is opgetreden door de autoriteiten. De sluiting van de voetbalstadions als gevolg van de coronamaatregelen en de daarop volgende openstelling van de stadions hebben mogelijk geleid tot extra alertheid en focus van de verantwoordelijke instanties. Als uitvloeisel daarvan is het voorstelbaar dat optredens extra doortastend en daadkrachtig zijn geweest. Denk hierbij aan grootschalig ingrijpen bij geweldsincidenten. Dit heeft wat ons betreft overigens niet tot onrechtmatige optredens geleid.

¹¹ Zie ook de eerdere evaluatie van het Auditteam naar de incidenten van de laatste wedstrijden van seizoen 2020-2021: [Vreugde en verdriet: een evaluatie van incidenten bij de laatste wedstrijden van seizoen 2020-2021 | Rapport | Rijksoverheid.nl](#)

4.3 Aanbevelingen

Ondanks dat een belangrijke boodschap uit dit onderzoek zou zijn dat veel goed is verlopen, wil dat niet zeggen dat zaken niet beter kunnen. Hieronder beschrijven wij enkele aanbevelingen, met name richting wedstrijden met een hoog risicoprofiel.

1. Er moet meer zicht komen in de nieuwe aanwas van supporters bij de BVO's. Alleen op die manier kan ook een beeld gekregen worden van potentiële nieuwe kwaadwillenden. Wij zien en merken dat heel veel professionals al stappen maken om, nu de stadions weer open zijn, te zoeken naar de mogelijkheden om meer inzicht te krijgen in de nieuwe aanwas, en wij juichen dat toe. Desondanks kan het niet genoeg benadrukt worden dat dit ongelooflijk belangrijk is om op te pakken.
2. Omdat er onvoldoende zicht is op de daders en hun motieven, moet er nader verdiepend onderzoek naar de drijfveren van de geweldplegers worden gedaan of vergelijkbare verschijnselen, waarbij ook gesproken wordt met individuele geweldplegers en ontvangers van stadionverboden. Wij stellen voor om in dit onderzoek ook mee te nemen welke impact de media-aandacht heeft in het vergroten van incidenten en imitatiegedrag stimuleert. Te veel (sociale)media-aandacht aan incidenten en spanningen vooraf kan namelijk leiden tot kopieergedrag en extra spanningsopbouw, bijvoorbeeld supporters die zien dat door het gooien van bier op tv wedstrijden worden stilgelegd en die dit dan vervolgens willen kopiëren.
3. Het is van belang om vooraf meer aandacht te schenken aan wedstrijden met een hoog risicoprofiel, met name derby's. Scenario's die de veiligheid negatief kunnen beïnvloeden, moeten hierbij goed worden doorgesproken door de KNVB, driehoek en de clubs. Wij hebben het dan niet alleen over veiligheidsrisico's tijdens de wedstrijd, maar ook in de weken voorafgaand aan de wedstrijd. Bij derby's zien wij veel uitingen op sociale media en in gewone media om de eigen club aan te moedigen. Dat is logisch en hoort deels ook bij de charme van de derby, maar wij zien ook wedstrijden waarbij vooraf de spanning disproportioneel opgevoerd wordt. Dit zou wat ons betreft kunnen leiden tot de overweging of wedstrijden niet last-minute zonder uitpubliek gespeeld zouden moeten worden, wanneer bijvoorbeeld in de dagen voorafgaand aan de wedstrijden al supporters mishandeld worden, gedenkplaatsen worden geschonden met slachtafval of onaanvaardbare spandoeken worden gevonden.
4. Houd derby's desondanks zo veel mogelijk toegankelijk en gastvrij, ook voor uitpubliek. Het *structureel* weren van uitpubliek kan juist ook zorgen voor oplopende spanningen. Om dit ook te bereiken, raden wij BVO's aan om prikkelende acties, zoals spandoeken die ervoor kunnen zorgen dat spanningen oplopen, meer te weren. Clubs kunnen alertheid creëren door zo veel mogelijk overleg te plegen met de supporters(verenigingen), maar vooral ook zelf de regie te pakken en te zorgen dat bepaalde uitingen die grensoverschrijdend zijn vooraf te verbieden.

Bijlage 1. Overzicht incidenten door de jaren heen

Incidentsoort	2015/2016	2016/2017	2017/2018	2018/2019 ¹²	Incidentensoort	2021/2022 ¹³
Vuurwerk	32,2%	36,3%	35,3%	32,6%	Vuurwerk	27,4%
Vechtpartij	12,3%	9,8%	9,9%	8,4%	Gooien van voorwerpen	13,2%
Bekogeling ¹⁴	13,8%	13,2%	15,5%	16,3%	Geweld/belediging tegen bevoegd gezag	12,8%
Vernieling	7,1%	6,5%	6,5%	8,7%	Geweld tegen anderen	11,1%
Spreekkoor	8,2%	7,5%	6,5%	7,2%	Overig	10,1%
Mishandeling	6,0%	6,3%	6,5%	6,6%	Vandalisme of baldadigheid	7,6%
Bedreiging	1,8%	2,5%	1,9%	2,1%	Racistisch of ander discriminerend gedrag	5,2%
Brandstichting	1,0%	0,9%	1,4%	1,4%	Bezit wapen, verboden voorwerp of verboden middelen	4,2%
Anders	17,7%	17,0%	16,4%	16,8%	APV-overtreding	2,8%
					Kwetsende spreekkoren, opruiing of provocatie	2,4%
					Veld betreden	1,4%
					Onbevoegd aanwezig	1,0%
					Niet voldoen/opvolgen instructies veiligheidspersoneel	0,7%
Totaal aantal incidenten	733	774	785	764	Totaal aantal incidenten	288
Gemiddeld per wedstrijd		0,95	0,94	0,95	Gemiddeld per wedstrijd¹⁵	0,96

¹² De incidenten uit de eerdere seizoenen zijn berekend over het gehele seizoen

¹³ De data van 2021/2022 is tot en met 14 november 2021

¹⁴ Bekogeling is de term die gebruikt werd in VVS, in KVV is die term niet gebruikt. Daarom schalen wij deze hier gelijk aan 'gooien van voorwerpen', ook al hoeft dat in de praktijk niet 1 op 1 hetzelfde te zijn.

¹⁵ Gemiddelde per wedstrijd is berekend over de Eredivisie, Keuken Kampioen Divisie en de Europese clubwedstrijden in Nederland.

Bijlage 2. Incidenten begin seizoen 2021-2022 naar incidentsoort

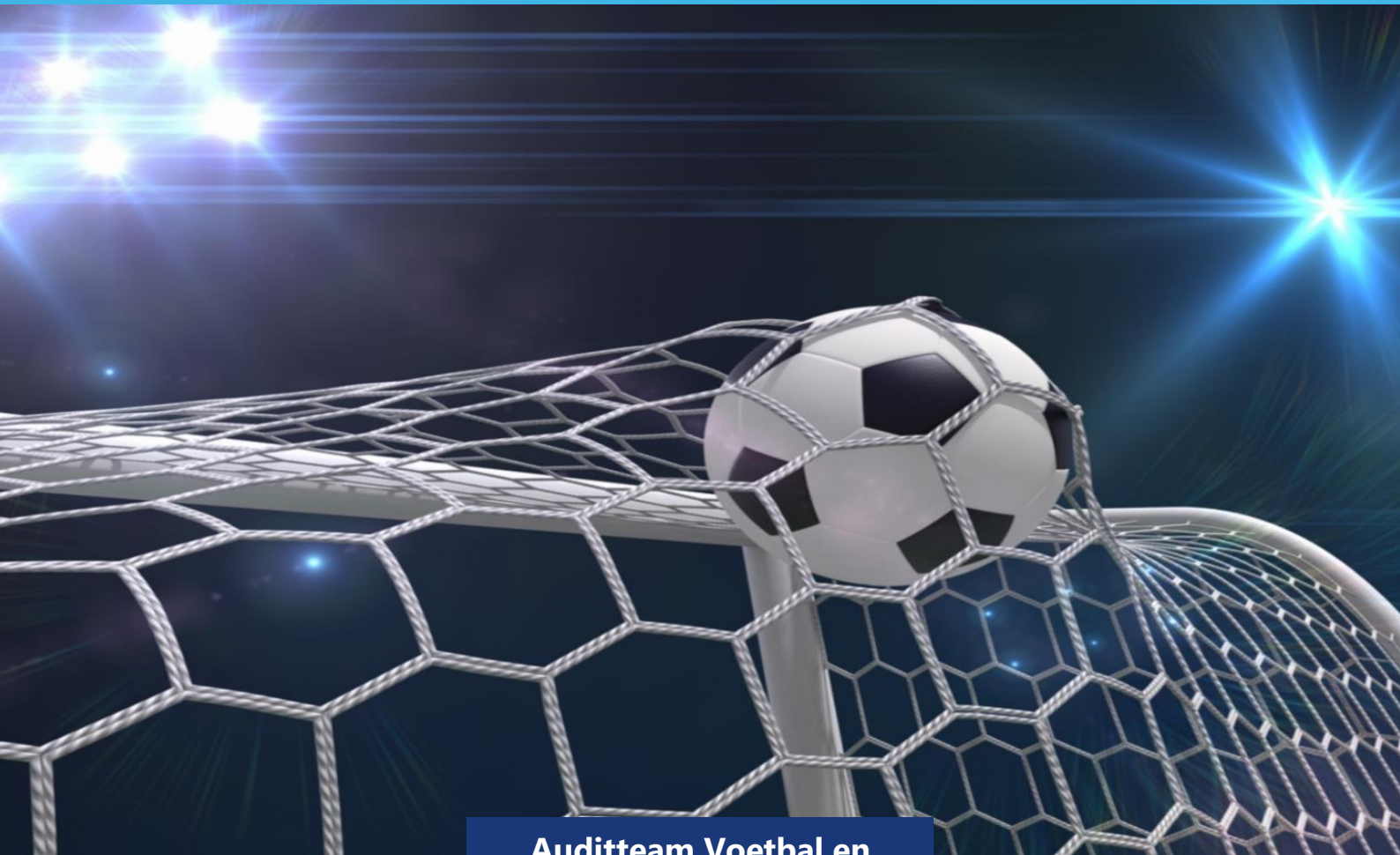
Incidentsoort	Keuken kampioen divisie	Eredivisie	Europese wedstrijden
Vuurwerk	27,9%	20,9%	41,7%
Gooien van voorwerpen	20,2%	10,9%	8,3%
Geweld/belediging tegen bevoegd gezag/(beveiligings)personeel (bedreiging, mishandeling, belediging)	6,7%	13,6%	20,8%
Geweld tegen anderen	7,7%	13,6%	6,3%
Overig	15,4%	10,0%	2,1%
Vandalisme of baldadigheid	7,7%	9,1%	6,3%
Racistisch of ander discriminerend gedrag	1,0%	9,1%	4,2%
Bezit wapen, verboden voorwerp of verboden middelen	4,8%	3,6%	6,3%
APV-overtreding	2,9%	3,6%	2,1%
Kwetsende spreekwoorden, opruiing of provocatie	1,0%	3,6%	0,0%
Veld betreden	2,9%	0,0%	0,0%
Onbevoegd aanwezig	1,0%	1,8%	0,0%
Niet voldoen/opvolgen instructies veiligheidspersoneel	1,0%	0,0%	2,1%
Totaal aantal incidenten	104	110	48
Aantal incidenten per wedstrijd¹⁶	0,72	1,04	2,37¹⁷

¹⁶ Het aantal wedstrijden is opgeteld. De KNVB-site is de bron voor de [Eredivisie](#) en de [Keuken Kampioen Divisie](#). Voor Europese wedstrijden zijn meerdere bronnen gebruikt, genoemd in bijlage A. In zowel de Champions League als Europa League waren er 5 thuiswedstrijden, in de Conference League 9. Dit is inclusief voorrondes.

¹⁷ Voor het gemiddeld aantal incidenten van Europese wedstrijden zijn alleen de thuiswedstrijden meegenomen omdat de data rondom uitwedstrijden te beperkt is.

Bijlage 3. Overzicht stadionverboden door de jaren heen

Incidentsoort	2017/2018	2018/2019	2019/2020*	2021/2022**
Gooien van voorwerpen	10,8%	13,6%	15,0%	22,2%
Aanbieden/verkopen van toegangskaarten	3,1%	8,4%	n.v.t.	12,5%
Openlijke geweldpleging	6,5%	8,1%	4,7%	11,2%
Betreden van het speelveld erfvredebreuk	4,5%	3,1%	1,5%	9,2%
Voorhanden hebben/afsteken van vuurwerk	35,4%	21,7%	28,8%	8,7%
Baldadigheid	4,9%	6,2%	9,5%	7,0%
Beledigen en/of kwetsen van personen	8,4%	7,6%	6,2%	5,5%
Schaden van het aanzien/belang voetbal	1,2%	2,1%	2,2%	5,2%
Provocatie	2,9%	1,2%	2,6%	4,0%
Eenvoudige mishandeling	3,5%	2,9%	4,4%	2,7%
Niet voldoen aan een bevel of vordering	2,4%	1,0%	n.v.t.	1,7%
Overtreding van de opiumwet	4,5%	1,9%	1,5%	1,7%
(Geringe) vernieling of beschadiging	1,2%	2,2%	2,2%	1,0%
Overtreding APV	n.v.t.	1,9%	n.v.t.	1,0%
Roken in het stadion	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	1,0%
Overtreding van de wet wapens en munitie	0,8%	n.v.t.	3,6%	0,7%
Overige incidenten	9,9%	18,1%	17,8%	4,7%
Totaal aantal stadionverboden	491	580	274	401

Auditteam Voetbal en Veiligheid

Auditteam Voetbal en Veiligheid

Het Auditteam Voetbal en Veiligheid doet onderzoek naar geweld bij voetbal in Nederland. Ook adviseert het Auditteam organisaties over de aanpak van voetbalvandalisme en voetbalgeweld.